

Husak A., Khomych D. Tactics of Investigative Inspection while Investigating the Cases of Natural Gas Stealing through Gas Meters. The article highlights some organizational and tactical aspects of conducting inspection of the scene of the event. Measures for organizing and conducting inspection of the place of the event have been determined on the basis of scientists' opinions and materials of the investigative practice. The authors offer tactics that are most appropriate to use during the inspection of the scene and outlines tasks for inspecting the place of event in cases of stealing natural gas. The most actual among the tasks are: exposing the method of stealing gas through its unauthorized use; searching for and fixing traces that may indicate the perpetrator's identity. Preparation for the inspection of the scene of this category of offence implies specialist involvement into the inspection, guaranteeing the safety of the participants of the inspection, determining the list of scientific and technical means to be used. The key findings of the study contribute to clarifying the causes of poor-quality investigation of these crimes, one of which is the insufficient use of all possible facilities to inspect the place of the event. The organization, the order and tactical peculiarities of conducting this investigative action are considered in detail, taking into account the recommendations in the special literature. The authors worked out their own program/scheme for conducting an inspection of the place of the event.

Key words: investigative inspection, place of the event, specialist, tactical methods.

УДК 343.131.7(477)

О. Крикунов, О. Саско

Презумпція невинуватості у міжнародному праві та законодавстві України: проблеми правового регулювання та практики застосування

Закріплення презумпції невинуватості відбулося у праві Римської імперії. Дія презумпції забезпечується актами міжнародного гуманітарного права, практикою Європейського Суду з прав людини, низкою норм національного законодавства. Було узагальнено прецеденти Європейського Суду з прав людини щодо тлумачення змісту та обсягу презумпції невинуватості. Зроблено висновки про те, що презумпція невинуватості є формально закріпленим у чинному законодавстві обов'язковим спростовним припущенням про невчинення особою кримінально-караного діяння, доки її винуватість не буде доведена відповідно до закону у змісті обвинувального вироку, що набув законної сили; йдучи від зворотнього, правильно вважати, що особа визнається винуватою у кримінальному правопорушенні і може бути піддана кримінально-правовій репресії виключно після набрання обвинувальним вирок суду щодо неї законної сили. Сформульовано власне бачення правової категорії «розумний сумнів» як елемента презумпції невинуватості.

Ключові слова: презумпція невинуватості, міжнародне гуманітарне право, практика Європейського суду з прав людини, практика правового регулювання та правозастосування в Україні.

Постановка наукової проблеми та її значення. Свій історичний шлях презумпція невинуватості розпочала у давньоримському праві. Адже прийнято вважати, що прототипом презумпції невинуватості (*praesumptio innocentiae*) виступає встановлена давньоримськими юристами презумпція добросовісності (*praesumptio boni viri*), згідно із якою вважали, що особа діє сумлінно, доки інше не доведено. Розвиваючи це правило, в III ст. н. е. був сформульований принцип «*ei incumbit probatio, qui dicit, non qui negat; cum per rerum naturam factum, negantis probation nulla sint*» (доводити зобов'язаний той, хто стверджує, а не той, хто заперечує, бо за природою речей не може бути доказів негативного) [1]. Ця презумпція застосовувалася до усіх галузей судочинства, адже чіткого поділу права у Римській імперії не існувало.

Формулювання мети та завдань статті. Рецесія римського права у Європі позначилася на кримінальному судочинстві появою презумпції невинуватості. Зокрема, Чезаре Беккарія вперше у

1764 р. у праці «Про злочини та покарання» запропонував керуватися презумпцією невинуватості за такою «формулою»: «ніхто не може бути визнаний злочинцем, доки не проголошено вирок, і суспільство не повинно залишати обвинуваченого без своєї підтримки до того, як буде вирішено, що він порушив умови, додержання яких йому забезпечувало цю підтримку» [2].

Ця прогресивна гуманістична ідея була сприйнята і втілена під час французької буржуазної революції у Декларації прав людини і громадянина 1789 р., яка згодом стала преамбулою до Конституції Франції 1791 р. Презумпція невинуватості фактично викладена у межах двох статей вказаної Декларації і передбачає таке: «жодна людина не може бути піддана обвинуваченню, затриманню або ув'язненню інакше, як у передбачених Законом випадках і встановлених формах» (ст. 7); «кожна людина вважається невинуватою доти, доки вона не визнана винною» (ст. 9) [3].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. У Загальній декларації прав людини 1948 р. цю засаду сформульовано так: «кожна людина, обвинувачена у вчиненні злочину, має право вважатися невинною доти, доки її винність не буде встановлено законним чином шляхом прилюдного судового розгляду, за якого їй забезпечуються всі можливості для захисту» (п. 1 ст. 11) [4]. Фактично, цей заклик було сприйнято і презумпція невинуватості стала конституційним принципом кримінального судочинства більшості держав світу. Варто також згадати, що Конвенція про права людини і основоположні свободи 1950 . [5] у п. 2 ст. 6 закріпила презумпцію невинуватості як елемент права особи на справедливий суд. Прикметно, що ця презумпція у практиці Європейського Суду з прав людини застосовується більш широко – не лише у кримінальних, а й у адміністративних, дисциплінарних провадженнях, у яких до особи держава висуває певні публічно-правові претензії.

Європейський Суд з прав людини (надалі - Суд) стало вважає, що пункт 2 статті 6 Конвенції вимагає, щоб у кримінальних справах суди “не виходили з переконання чи припущення, що інкриміноване діяння вчинене обвинуваченим (...), тягар доведення покладається на сторону обвинувачення, а сумніви тлумачаться на користь обвинуваченого” [Заява (Application) No. 4124/69, X. v. the Federal Republic of Germany, Dec. 13.7.70, Collection 35, p. 132, цитування доповіді Комісії в Заяві (Application) No. 788/60, Austria v. Italy].

Однак у принципі можуть застосовуватися деякі презумпції щодо фактів чи права, які за певних обставин визначають відповідальність обвинуваченого, за умови, що це не буде перевищувати розумних меж [Заява (Application) No. 5124/71, X v. the United Kingdom, Dec. 19.7.72, Collection 42, p. 135; Рішення у справі Salabiaku від 7 жовтня 1988 р., para. 28.]. Наприклад, відсутнє порушення презумпції невинуватості, якщо в справі про поширення неправдивих відомостей захист повинен доводити правильність висловлень обвинуваченого [Заява (Application) No. 8803/79, Lingens and Leitgeb v. Austria, Dec. 11.12.81, D.R. 26, p. 171.]. Презюмується, що особа, яка намагалася перевезти валізу з наркотиками, винна в наркотогівлі, якщо не доведе наявності непереборної сили. У цих випадках тягар доведення невинуватості лежить на обвинуваченому [Рішення у справі Salabiaku від 7 жовтня 1988 р., paras. 28-30.]. Також не є порушенням пункту 2 статті 6 взяття під варту рецидивіста на підставі рішення про небезпеку, яку він створює [Заява (Application) No. 9167/80, X. v. Austria, Dec. 15.10.81, D.R. 26, p. 248].

У справах, де йдеться про фактичні презумпції, які визначені в законодавстві ряду держав і не заперечуються Судом, особлива увага звертається на те, чи була надана обвинуваченому можливість ефективно захищатися, тобто спростовувати наявність презюмованих фактів, що покладаються в основу обвинувачення. Суд особливо звертає увагу на необхідність забезпечення в таких випадках наявності кваліфікованої юридичної допомоги.

Коли при винесенні вироку суд спирається на докази, що були отримані незаконними шляхом, може виникнути питання – чи була винність особи “доведена відповідно до закону”, чого, власне вимагає ст.6 Конвенції. Очевидно, відповідь на це питання залежить у першу чергу від того, чи відповідав спосіб збирання доказів внутрішньому кримінально-процесуальному законодавству відповідної держави. Так, у справі Шенка Суд прийшов до висновку, що включення незаконно отриманого магнітофонного запису до доказів по справі не суперечить пункту 2 статті 6 Конвенції, тому що за швейцарським правом такий запис вважається допустимим доказом незалежно від способу його одержання [Рішення у справі Schenk від 12 липня 1988 р., Series A . No. 140.]. Однак якщо врахувати, що вжитий у пункті 2 статті 6 Конвенції термін “відповідно до закону” не має на увазі безумовного, прямого відсилання до внутрішнього права певної держави, то можливі деякі обмеження для тих засобів доказування, що допустимі згідно національного законодавства [Рішення у справі Salabiaku від 7 жовтня 1988 р., para. 28.]. Наприклад, Комісія вирішила, що, обґрунтовуючи рішення про вину особи на зізнаннях обвинуваченого, отриманих при застосуванні катувань, суд

держави-відповідача порушив положення пункту 2 статті 6 Конвенції [Справа Austria v. Italy. Щорічник (Yearbook) 6, р. 740].

За загальним висновком Суду п. 2 статті 6 Конвенції охоплює весь хід провадження у кримінальній справі, а не тільки вимагає обґрунтованості пред'явленого обвинувачення [Рішення у справі Minelli від 25 березня 1983 р., para. 30.]. Отже, національні суди зобов'язані дотримуватися презумпції невинуватості, виносячи процесуальні рішення з таких питань, як закриття справи з певних nereабілітуючих обставин (із впливом строків давності або у зв'язку із смертю обвинуваченого), покладенні на обвинуваченого судових витрат при постановленні виправдувального вироку. Якщо при постановленні таких рішень суд виходить з міркувань, які фактично рівнозначні визнанню винності, коли винна не була доведена заздалегідь і особливо якщо у людини не було можливості здійснити своє право на захист, то це може привести до порушення пункту 2 статті 6 Конвенції [Рішення у справі Engler від 25 серпня 1987 р., para. 37; рішення у справі Nolkenbockhoff від 25 серпня 1987 р., para. 37; рішення у справі Lutz від 25 серпня 1987 р.,].

Судом часто розглядаються заяви про порушення презумпції невинуватості у зв'язку з закриттям справ з nereабілітуючих підстав. При такому закритті справи у ряді держав не передбачається необхідність згоди обвинуваченого і крім того, на нього може бути покладений обов'язок відшкодувати судові витрати або відшкодувати збитки потерпілому, оскільки якби справа була розглянута судом, то обвинувачений імовірно був би визнаний винним.

Суд вважає, що покарання або інший правообмежуючий захід не можуть бути призначені на підставі підозр після закриття справи. Відповідно, п.2 ст. 6 Конвенції діє протягом всього періоду кримінального процесу, і будь-які зауваження про можливу вину підсудного, зроблені суддями після закінчення слухань або у момент виправдання обвинуваченого, вважатимуться порушенням презумпції невинуватості. У справі Мінеллі проти Швейцарії судове переслідування заявника було припинене, зважаючи на закінчення передбаченого законом строку давності. Проте, національний суд виніс ухвалу виплатити частину судових витрат, а також компенсацію передбачуваним жертвам, відзначивши при цьому, що якби не чинник часу, то заявник, був би засуджений. Таким чином, тут мало місце порушення ч. 2 ст. 6, оскільки рішення національного суду було несумісним з принципом презумпції невинуватості [Рішення у справі Minelli від 25 березня 1983 р., para. 30.]. Аналогічно в рішенні про закриття справи через незначність обставин цілком можуть наводитися будь-які покази учасників або існування підозр, але не може бути офіційних тверджень, висновків про винність, якщо вона не була встановлена відповідно до закону навіть коли йдеться про незначне правопорушення [Рішення у справі Adolf від 26 березня 1982 р., paras. 38-41].

Принцип презумпції невинуватості повинен дотримуватися не тільки на етапі, що передуює суду, але і після постановлення виправдувального вироку. Разом з тим, слід звернути увагу на справу Секаніна проти Австрії, за обставинами якої заявник був виправданий судом присяжних, проте йому відмовили у відшкодуванні шкоди на тій підставі, що “голосування присяжних свідчить про те, що вони вирішили виправдати його тільки на підставі тлумачення сумнівів в його користь”. Суд визнав, що мало місце порушення ч. 2 ст. 6 Конвенції, оскільки неприпустимим є, щоб національні суди поклалися на підозри щодо вини заявника в тому випадку, якщо щодо нього було постановлено остаточний виправдувальний вирок [Рішення у справі Sekanin від 25 червня 1993 р., para.30.].

Разом із тим, Суд вважає, що при винесенні ухвали про те, чи повинен обвинувачений одержати компенсацію у разі закриття справи, суди мають право враховувати його поведінку і обґрунтованість підозр, що є проти нього. Так, в справах Адольфа, Енглерта Суд не встановив порушень пункту 2 статті 6 Конвенції, коли суди Німеччини відмовилися ухвалити рішення про відшкодування обвинуваченому його витрат після закриття справи з nereабілітуючих обставин, виходячи з того, що обвинувальний вирок був цілком вірогідний. Суд визнав, що хоча використана національними судами термінологія про вірогідність обвинувального вироку незадовільна, але, по суті, вона зводиться до констатації наявності серйозних підстав підозрювати дану особу в вчиненні правопорушення [Рішення у справі Adolf від 26 березня 1982 р., paras. 38—41; рішення у справі Engler від 25 серпня 1987 р.,].

У ряді справ поставало питання про можливість застосування пункту 2 статті 6 Конвенції за межами кримінального процесу, наприклад коли представниками держави робляться заяви, на підставі яких можна припустити, що певна особа винна у вчиненні правопорушення. Комісія визнала, що застосування пункту 2 статті 6 Конвенції не обмежується процесуальними гарантіями, але що цей пункт гарантує кожному, що представники держави не зможуть поводитися з ним як з винним в вчиненні правопорушення до винесення рішення з цього питання судом [Заява (Application) No. 7986/77, Krause v. Switzerland, Dec. 3.10.78, D.R. 13, p. 73; No. 9077/80, X v. Austria, Dec. 6.10.81, D.R.

26, p. 211; No. 8361/78, X v. the Netherlands, Dec. 17.12.81, D.R. 27, p. 37; No. 10847/84, R.F. and S.F. v. Austria, Dec. 7.10.85, D.R. 44, p. 238.]. Не тільки суди, але також і інші державні органи зобов'язані дотримуватися принципу презумпції невинуватості. У справі Аллене де Рібемон проти Франції заявник, затриманий поліцією, був названий високопоставленим співробітником поліції в ході прес-конференції підбурювачем до вбивства. Суд заявив, що ч. 2 ст. 6 застосовна відносно інших офіційних органів, а не тільки судів, якщо заявнику було пред'явлене обвинувачення у вчиненні злочину. Заява про винність пана Рібемона була зроблена співробітником поліції без жодних уточнень або обумовлень і спонукало громадськість повірити у те, що заявник винен ще до того, як факти справи були розглянуті компетентним судом. Це було визнано порушенням принципу презумпції невинуватості, яке не може бути компенсоване тією обставиною, що згодом справа проти заявника була припинена за відсутністю складу злочину [Рішення у справі Allene de Ribemont проти Франції від 10 лютого 1995 р., para.35.].

Комісія визнала, що можуть завдати шкоди принципу презумпції невинуватості також деякі публікації проти обвинуваченого, що з'являються до судового розгляду, наприклад у вигляді цілеспрямованої кампанії у пресі [Заяви (Applications) Nos. 8603/79, etc., Crociani and Others v. Italy, Dec. 18.12.80, D.R. 22, p. 147.]. У подібних випадках необхідно з'ясувати, чи вплинули кампанії в засобах масової інформації на суддів або присяжних до такого ступеня, що вони забули про дотримання принципу презумпції невинуватості.

У національному праві презумпція невинуватості закріплена у ст. 62 Конституції України [6], згідно із якою «особа вважається невинуватою у вчиненні злочину і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено в законному порядку і встановлено обвинувальним вироком суду». Дію презумпції підсилюють інші норми ст. 62, згідно із якими «ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні злочину. Обвинувачення не може ґрунтуватися на доказах, одержаних незаконним шляхом [7], а також на припущеннях. Усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на її користь. У разі скасування вироку суду як неправосудного держава відшкодовує матеріальну і моральну шкоду, завдану безпідставним засудженням».

Слід вказати на суттєву прогалину у викладі цього принципу кримінального процесу у Конституції, яку свого часу заповнив тоді ще обов'язковим тлумаченням Пленум Верховного Суду України. У п. 18 постанови «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» від 01 листопада 1996 р. № 9 вказане у Конституції формулювання презумпції невинуватості було слушно доповнено положенням, що особа вважається невинуватою до моменту вступу обвинувального вироку суду у законну силу [8].

Чинний КПК 2012 р. [9] узагальнив конституційну формулу презумпції невинуватості та її доповнення судовою владою і закріпив у ст. 7 та 17 як загальну засаду кримінального процесу у такому викладі: «особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому цим Кодексом, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили».

Варто вказати, що презумпція невинуватості у КПК доповнюється юридичним обов'язком держави (деколи – також потерпілого, його представника) довести вчинення кримінального правопорушення підозрюваним, обвинуваченим, особою, щодо якої ініціюють провадження про примусові заходи виховного, медичного характеру. Тому поряд із презумпцією невинуватості є інші норми, що також її додатково забезпечують. Зокрема, законодавець передбачив, що «ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи поза розумним сумнівом» (ч. 2 ст. 17 КПК). Слід вказати, що законодавець у цій нормі вжив цілком новий для права України вираз «розумний сумнів». Наше дослідження цього виразу дозволило зробити висновок, що таким чином законодавець прагнув встановити найвищий стандарт доказування вини особи відповідно до практики Європейського суду з прав людини. Цей поважний Суд вказав, що «розумний сумнів означає сумнів, який не ґрунтується тільки на теоретичній можливості або виник, аби уникнути небажаного висновку, а сумнів, що виник на підставі представлених суду фактів» [10]. На нашу думку, хоча цей вираз дозволяє зрозуміти логіку та наміри його авторів, але для потреб практики нашої держави варто надати йому дещо іншого виразу і, можливо, закріпити у законодавстві чи, принаймні, у його офіційних чи інших судових тлумаченнях у такому вигляді: «розумним є такий сумнів, який спирається на допустимі і достовірні докази у справі, є раціональним, ґрунтується на законах логіки, відповідає здоровому глузду незацікавленої особи».

Обов'язок слідчого, прокурора, доводити форму вини, мотив, мету вчинення злочину особи у вчиненні злочину також закріплено у ст. ст. 91-92 чинного КПК. Потерпілий та його представник повинні доводити такі обставини у справах приватного обвинувачення (глава 36 КПК), а також, коли вони починають підтримувати обвинувачення після відмови від нього прокурора (ст. 340 КПК).

У ч. 3 ст. 17 КПК закріплено, що «підозра, обвинувачення не можуть ґрунтуватися на доказах, отриманих незаконним шляхом». При визначенні законності отримання доказів слід керуватися ст.ст. 86-87 КПК щодо допустимості та недопустимості доказів. Варто вказати, що недопустимими визнаються не лише докази, отримані із порушенням процесуального порядку або з істотним порушенням прав особи, а й похідні від них докази. Таким чином наш законодавець використав англо-американську концепцію «отруєних плодів», яка послідовно виключає із доказування усі докази, отримані з порушенням закону.

У ч. 4 ст. 17 КПК передбачено, що «усі сумніви щодо доведеності вини особи тлумачаться на користь такої особи». Ця норма також наголошує на тому, що вина особи має бути доведена стороною обвинувачення однозначно та категорично, виключаючи розумні сумніви, альтернативні версії тощо. Якщо такий результат не може бути забезпечений стороною обвинувачення, то кримінальне провадження на досудовому розслідуванні має бути прокурором закрито відповідно до п. 3 ч. 1 ст. 284 КПК у зв'язку із невстановленням достатніх доказів для доведення винуватості особи в суді і вичерпанням можливості їх отримати. Якщо така ситуація виникне в умовах судового розгляду, то суд має виправдати особу (ч. 1 ст. 373 КПК).

Також у ч.5 ст. 17 КПК передбачено, що «поводження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поведженню з невинуватою особою». Це означає, що слідчий, прокурор, суддя, інші посадові чи приватні особи повинні ставитися до особи як до такої, яка не вчиняла злочину і існує лише версія обвинувачення про її причетність до кримінального правопорушення. Таке ставлення слід зберігати навіть тоді, коли особу затримали на місці вчинення злочину з поличним і навіть коли вона визнає свою вину. Ні у приватних розмовах, ні в офіційних документах чи заявах не може висловлюватися твердження про винність особи до вступу обвинувального вироку у законну силу. У цьому сенсі важливою видається норма ч. 6 ст. 469 КПК, згідно із якою у разі недосягнення згоди щодо укладення угоди про визнання винуватості чи про примирення факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як відмова від обвинувачення або як визнання своєї винуватості.

Висновки. Отже, нормативне закріплення презумпції невинуватості пройшло тисячолітній шлях від права Римської імперії. Дія презумпції забезпечується практикою Європейського Суду з прав людини, низкою норм Конституції та КПК України, доповнюється іншими джерелами національного права.

Презумпція невинуватості є формально закріпленим у чинному законодавстві обов'язковим спростовним припущенням про невчинення особою кримінально-караного діяння, доки її винуватість не буде доведена відповідно до закону.

Йдучи від зворотнього, правильно вважати, що особа визнається винуватою у кримінальному правопорушенні і може бути піддана покаранню виключно після набрання обвинувальним вироком суду щодо неї законної сили.

Законодавець прагнув встановити найвищий стандарт доказування вини «поза розумним сумнівом»особи відповідно до практики Європейського суду з прав людини. Для потреб практики нашої держави варто закріпити у законодавстві чи, принаймні, у його офіційних чи інших судових тлумаченнях у такому вигляді: «розумним є такий сумнів, який спирається на допустимі і достовірні докази у справі, є раціональним, ґрунтується на законах логіки, відповідає здоровому глузду незацікавленої особи».

Джерела та література

1. Решняк М. Г. Понятіе и сущность презумпции невиновности / М. Г. Решняк [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iuaj.net/node/914>.
2. Беккариа Ч. О преступлєниях и наказаниях / Ч. Беккариа [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.twirpx.com/file/193657>.
3. Конституція Франції 1791 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zen.in.ua/novij-chas/franciya/konstituciya-1791>.
4. Загальна декларація прав людини 1948 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_015.

5. Конвенція про права людини і основоположні свободи 1950 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

6. Конституція України 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>.

7. Рішення Конституційного Суду України від 20 жовтня 2011 року № 12-рп/2011 у справі за конституційним поданням Служби безпеки України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v012p710-11>.

8. Постанова Пленуму Верховного Суду “Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя” від 01 листопада 1996 р. № 9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>.

9. КПК України 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.

10. Стаття 3 Європейської Конвенції по правам человека. Стандарт доказывания [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.srji.org/resources/case/torture/1106>.

11. Заява (Application) No. 4124/69, X. v. the Federal Republic of Germany, Dec. 13.7.70, Collection 35, p. 132, цитування доповіді Комісії в Заяві (Application) No. 788/60, Austria v. Italy.

12. Заява (Application) No. 5124/71, X v. the United Kingdom, Dec. 19.7.72, Collection 42, p. 135; Рішення у справі Salabiaku від 7 жовтня 1988 р., para. 28.

13. Заява (Application) No. 8803/79, Lingens and Leitgeb v. Austria, Dec. 11.12.81, D.R. 26, p. 171.

14. Рішення у справі Salabiaku від 7 жовтня 1988 р., paras. 28-30.

15. Заява (Application) No. 9167/80, X. v. Austria, Dec. 15.10.81, D.R. 26, p. 248.

16. Рішення у справі Schenk від 12 липня 1988 р., Series A . No. 140.

17. Рішення у справі Salabiaku від 7 жовтня 1988 р., para. 28.

18. Справа Austria v. Italy. Щорічник (Yearbook) 6, p. 740.

19. Рішення у справі Minelli від 25 березня 1983 р., para. 30.

20. Рішення у справі Engler від 25 серпня 1987 р., para. 37; рішення у справі Nolkenbockhoff від 25 серпня 1987 р., para. 37; рішення у справі Lutz від 25 серпня 1987 р., para. 60; рішення у справі Minelli від 25 березня 1983 р., para. 37.

21. Рішення у справі Minelli від 25 березня 1983 р., para. 30.

22. Рішення у справі Adolf від 26 березня 1982 р., paras. 38—41.

23. Рішення у справі Sekanin від 25 червня 1993 р., para.30.

24. Рішення у справі Adolf від 26 березня 1982 р., paras. 38—41; рішення у справі Englert від 25 серпня 1987 р., paras. 37-40; рішення у справі Minelli, попередня цитата; рішення у справі Lutz від 25 серпня 1987 р., paras. 58—67; рішення у справі Nolkenbockhoff від 25 серпня 1987 р., Series A. No. 123, p. 77-81, paras. 31-41.

25. Заява (Application) No. 7986/77, Krause v. Switzerland, Dec. 3.10.78, D.R. 13, p. 73; No. 9077/80, X v. Austria, Dec. 6.10.81, D.R. 26, p. 211; No. 8361/78, X v. the Netherlands, Dec. 17.12.81, D.R. 27, p. 37; No. 10847/84, R.F. and S.F. v. Austria, Dec. 7.10.85, D.R. 44, p. 238.

26. Рішення у справі Allene de Ribemont проти Франції від 10 лютого 1995 р., para.35.

27. Заяви (Applications) Nos. 8603/79, etc., Crociani and Others v. Italy, Dec. 18.12.80, D.R. 22, p. 147.

Крикунов А., Саско Е. Принцип презумпции невиновности в международном праве и законодательстве Украины: проблемы правового регулирования и практики правоприменения. Эта статья посвящена исследованию исторической эволюции, сущности и содержания презумпции невиновности как основополагающего принципа, который защищает лицо, преследуемое по подозрению или обвинению в совершении преступления. Авторы изучили развитие презумпции невиновности, ее современного содержания и сферу действия в международном гуманитарном праве, прецедентном праве Европейского суда по правам человека и действующем национальном законодательстве. В документе анализируется роль презумпции невиновности во время досудебного расследования и в судебных стадиях уголовного производства. Автор рассматривает стандарт доказывания виновности в совершении преступления без разумных сомнений. Сделан вывод о том, что лицо официально признано виновным в совершении уголовного преступления и может быть подвергнуто уголовно-правовым репрессиям только после вступления в силу обвинительного приговора в отношении этого лица. Были представлены некоторые предложения по совершенствованию практики национального права и правоприменения для того, чтобы привести уголовный процесс Украины в соответствие с международными стандартами.

Ключевые слова: презумпция невиновности, международное гуманитарное право, практика Европейского суда по правам человека, правовое регулирование и практика правоприменения в Украине.

Krykunov A., Sasko O. Principle of Presumption of Innocence in International Law and Legislation of Ukraine: problems of legal regulation and law-enforcement practice. This article is devoted to research into historical evolution, substance and content of the presumption of innocence as the fundamental principle, which protects a person who is prosecuted as a suspect or accused of committing a crime. The authors has studied development of the presumption of innocence, its modern content and scope in international humanitarian law, European Court of Human Rights case-law and acting national legislation. The paper analyses the role of presumption of innocence during pre-trial investigation and in judicial stages of criminal proceedings. The author examines standard of proof beyond reasonable doubt. It's concluded, that the person is officially found guilty in a criminal offense and may be subjected to criminal-law repression only after the entry into force accusatory sentence against the person. Some suggestions to improve national law and law-enforcement practice in order to bring the criminal process into compliance with international standards of human rights had been submitted.

Key words: presumption of innocence, international humanitarian law, practice of the European court of Human Rights, legal regulation and law-enforcement practice in Ukraine.

УДК 343.98

О. Назарук

Криміналістичне забезпечення діяльності прокурора у кримінальному провадженні

У статті розглянуто зміст криміналістичного забезпечення діяльності прокурора у кримінальному провадженні. На основі аналізу чинного законодавства та наукових досліджень вказаної проблематики визначено особливості такого забезпечення. Встановлено, що реалізація прокурором повноважень у кримінальному процесі залежить від обставин власне кримінального провадження, конкретної стадії та суб'єктів, з якими потрібно взаємодіяти під час провадження. Ефективність такої діяльності значною мірою залежить і від належного її криміналістичного забезпечення. Визначено криміналістичне забезпечення діяльності прокурора у кримінальному провадженні як використання розроблених наукою криміналістикою засобів, прийомів методик у практичній діяльності прокурора з метою виконання завдань, які стоять перед ним у кримінальному провадженні.

Ключові слова: криміналістичне забезпечення, криміналістичні засоби, криміналістичні методи, прокурор, кримінальне провадження.

Постановка наукової проблеми та її значення. Діяльність прокурора у кримінальному провадженні є багатоаспектною і спрямована на захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, охорону прав, свобод та законних інтересів учасників кримінального провадження, а також забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування і судового розгляду з тим, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу і щоб до кожного учасника кримінального провадження була застосована належна правова процедура [5]. Покладення на прокурора зобов'язань щодо виконання цих завдань визначає необхідність забезпечення його діяльності, в тому числі досягненнями науки криміналістики. З огляду на це важливе значення відведено криміналістичному забезпеченню діяльності прокурора у кримінальному провадженні.